

MINILA SO že leta, ko smo povsod na obali, v vseh letoviških mestih odpirali nove in nove počitniške domove, namenjene delovnemu človeku. Tujih turistov ob našem morju še ni bilo kdo ve koliko in vsesplošna parola se je glasila: »Našemu proizvajalcu zaslužen počitek!«

NAMESTO UVODA

Potem se je začelo. Invazija tujcev je zalila naše plaže in zapolnila hotele. Počitniški domovi so marsikje postali trn v peti obmorskih občin, saj še zdaleč niso prinašali tistega denarja, ki se je obetal, če bi jim uspelo take počitniške domove »posvetiti« hotelskemu turizmu.

Potem je prišla še reforma ter z njo zahteve po vsesplošnem varčevanju. Seveda — najprej smo začeli zapirati počitniške domove, ukinjati regrese, kot bi prav v tem tičal vzrok naših gospodarskih težav. Vprašanje pa je, kdo je o takem načinu varčevanja odločal — delavci, za katere je poslej morje postalo nekakšna »obljubljena dežela«, o kateri so lahko le še sanjali ali se zadovoljili morda s kakšno razglednico, gotovo ne... Res pa je, da je domača govorica na plažah ob Jadranu že prava redkost, letni dopust je za marsikoga postal namakanje nog v »lavorju« ali pa priložnost, da se »razgiba« na polju ali na honorarnem delu.

Toda, to vendar ne gre, smo začeli zopet govoriti. Delavec mora priti na delo spočit, nabrati si mora novih moči, da bo lahko še hitreje dvigoval storilnost in s tem pripomogel k reševanju težkega gospodarskega položaja (ki se ni prav nič izboljšal kljub ukinitvam letovališč za delavce). Vendar so se le v malokaterem podjetju odločili za obnovev te dejavnosti, ki je povsod po svetu v širokem razmahu. Čeprav se velikokrat radi sklicujemo na razvitejše (kapitalistične) države in jih tudi verno posnemamo, nas pa primeri, kot je recimo tisti iz papirnice v Haldenu (Norveška), kjer podjetje skoraj polovico tistega, kolikor daje za plače delavcev, odmakne tudi za rekreacijo in predvsem letovanja svojih ljudi, ne ganejo kaj dosti.

Sicer pa, pustimo ta razglabljanja in se ozrimo malo okoli, saj si lahko že v naši občini ogledamo, kakšno je stanje. Obiskali smo štiri delovne organizacije, ki imajo sedež v občini Šiška, da se seznanimo z njihovimi problemi in uspehi na področju organiziranega letovanja delavcev. Izbrali smo samo tiste, večje in dobili nekaj zanimivih podatkov.

TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN

Potarnali so nam, da imajo velike težave zaradi kolektivnega dopusta, ki traja 14 dni. V tem času pa je seveda za tako močan kolektiv težko urediti kakšno organizirano obliko rekreacije, saj je na voljo samo 14 ležišč. Nekaj ljudi se bo napatilo na letovanje tudi s sposojenimi šotori, za druge pa ne vedo, kako bodo izkoristili proste dni. Tovarna dekorativnih tkanin je ogromna sredstva vlagala v razširitev podjetja, v združitev obratov in nenazadnje tudi v razreševanje stanovanjske problematike. Takšne investicije pa seveda ne gredo skupaj z željami, da bi tudi na področju rekreacije kaj več storili za delavca.

Navadno poskrbijo za dopustovanje družinski »poglavarji« in zato vse do letošnjega leta ni bilo prevelikega navala na sicer majhne kapacitete počitniškega doma Dekorativne, saj v tem kolektivu močno prevladujejo ženske. Kljub temu pa prav sedaj opažajo nenaden porast zanimanja za takšno obliko letovanja, čeprav — žal — ni možnosti, da bi problem kaj kmalu rešili.

AVTOMONTAŽA

V Avtomontaži so se lahko bolj pohvalili. Tudi oni so veliko sredstev vlagali v razširitev in modernizacijo proizvodnje, toda kljub vse-

KAKO BOMO LETOVALI?

mu ima pri njih organizirano letovanje že dolgoletno tradicijo. Tudi, ko je »moda« počitniških domov usihala, so delavci Avtomontaže lahko uživali v Zambratiji pri Umagu, kjer imajo na voljo kar 115 ležišč. V izmenah po 9 dni se tu menjavajo dopustniki vse od 20. junija do 10. septembra. Letno letuje v Zambratiji približno 250 članov kolektiva, ki za 9 dni morja in sonca (letos so zaradi velikega navala izmenno skrajšali za en dan) plačajo od 26 do 28 dinarjev dnevno. Na razpolago imajo tudi čoln, mizo za namizni tenis in še celo vrsto drugih pripomočkov za boljšo rekreacijo.

Komur morje ne diši preveč, se lahko odpravi v gore, saj imajo pri Avtomontaži tudi planinsko kočo na Voglu, starejši člani kolektiva pa se včasih odločijo tudi za nekaj dni dopusta v Dolenjskih toplicah.

Zanimanje za organizirano letovanje vsako leto narašča in čeprav so lahko do sedaj po počitniških domovih razporedili prav vse, ki so to hoteli, že razmišljajo o razširitvi kapacitet. Kupili so že parcelo s 3000 m² tik ob sedanjem naselju, toda občina Umag jim dela precej sitnosti, tako da ne vedo, kdaj bodo lahko začeli z gradnjo.

Tako je torej s počitnikovanjem v Avtomontaži, pogledjmo sedaj še, kako je s to stvarjo v šišenskem (številčno) najmočnejšem kolektivu.

LITOSTROJ

Litostroj ima svoj počitniški dom v Fiesi (100 ležišč), v Moščeniški Dragi imajo najetih 26 ležišč, na Soriški planini pa lahko počiva še kakih 42 članov kolektiva. Točne številke, koliko ljudi lahko vsako leto letuje v počitniških domovih te tovarne, nam niso vedeli povedati, toda kakih 650 družin bi jih že naštel. Če pogledamo še število vseh zaposlenih (3500), je to dokaj nizka številka in tudi tovarišica, ki vodi evidenco v zvezi s počitniškimi domovi je priznala, da morajo vsako leto zavrniti vsaj 40 % vseh, ki bi radi letovali ob morju ali v planinah. Prednost pri izbiri imajo delavci na težjih delovnih mestih, seveda pa ne more nihče letoovati dvakrat zapored. Cena penziona je v Fiesi približno 27 dinarjev na osebo, v Moščeniški Dragi pa kar 55 dinarjev. Če smo malce zlobni, taka cena verjetno kljub priporočilu sindikata tistim, ki delajo na »težjih delovnih mestih« ni dostopna. Čemu potem sploh kriterij, če pa že sama cena diferencira člane kolektiva?

Sicer pa v Litostroju že razmišljajo o nakupu novih kapacitet, saj zanimanje za organizirano letovanje vztrajno narašča.

LEK

V tej tovarni je komisija za družbeni standard pri delavskem svetu obravnavala vse prijave in izdelala razpored, po katerem bodo člani kolektiva letovali ob morju ali v hribih. Seveda so upoštevali tudi želje prijavitelcev, predvsem pri starših šoloobveznih otrok ter pri zakoncih z majhnimi otroki.

Delavci te delovne organizacije lahko letujejo v Umagu, Verudeli pri Puli (ležišča so najeli pri Generalturistu), na otoku Pelješac, na Rabu (Alpe Adria), Selcuh, Poreču, Izoli ter v Kranjski gori (Hotel Lek). Ni kaj reči, pestra izbira. Večinoma so to najete sobe v hotelih in počitniških naseljih turističnih organizacij, vendar kljub temu delavci Leka lahko letujejo zelo poceni. Člani kolektiva, nezaposelne žene in otroci plačajo le 15 dinarjev dnevno (v vseh objektih), zaposleni zakonec plača 50 dinarjev, vsi ostali pa polno ceno penziona. Podjetje torej prispeva tolik-

šen delež, da člani kolektiva le simbolično sodelujejo pri plačilu stroškov.

Se nekaj — sprva so menili, da prijavljenec ne bo toliko in nenaden naval jih je iznenadil. Vendar pa so se potrudili in poiskali prostor za vse, ki so se prijavili. Rekreacija delavcev je tudi ekonomsko upravičena, menijo. Delavec, ki vse leto gara in izgoreva na delovnem mestu, si mora vsaj v času dopusta malo odpočiti in si nabrati novih moči, tako bo lahko več ustvaril...

NAMESTO SKLEPA

Tako bodo torej letovali delavci v štirih največjih podjetjih naše občine. Razmer v teh kolektivih ne bi komentirali, saj so že sami podatki dovolj zgovorni. Če povzamemo: najbolje in najceneje bodo počitnikovali delavci in uslužbenci Leka, delovne organizacije, ki je tudi po gospodarskih pokazateljih med najmočnejšimi podjetji pri nas. Tudi v Avtomontaži imajo odlično poskrbljeno za delavce, ki si žele zasluženega oddiha. V Litostroju ljudje nedvomno delajo v težjih pogojih kot recimo v farmacevtski industriji in človek bi sklepal, da je takim počitek toliko bolj potreben. Zal pa le 560 članov od 3500 tega kolektiva lahko letuje v počitniških domovih svoje delovne organizacije pa še ti morajo včasih plačevati povsem »hotelske« cene.

Tudi v Dekorativni se ne morejo preveč pohvaliti, čeprav jih brez dvoma lahko uvrščamo med dobro stoječe gospodarske organizacije...

Torej, v večini primerov mnogi delavci še vedno preživljajo dopuste pri sorodnikih, na svojih kmetijah ali kar doma v mestih. Nekaj je seveda tudi takih, ki jim teden ali dva dopusta pomeni dragocen čas za delo na svoji hiši, vendar to ni »množičen pojav«. Za kaj torej gre? Nihče se ne more več izgovarjati, da zanimanja ni, saj povsod tožijo zaradi prevelikega navala. Pomanjkanje sredstev? No, tudi tu bi se dalo marsikaj narediti. Recimo — ko že govorimo o varčevanjih — je že kdo izračunal, koliko stanejo podjetja razni banketi, poslovne večerje, potrebna in nepotrebna službena potovanja in nenazadnje — ogromna sredstva, ki gredo za reklamo. So morda odgovorni v nekaterih delovnih organizacijah res trdno prepričani, da ima reklama (navadno zelo draga), ki jo obesijo na stadionu ali v dvorani ob kakšni drugorazredni tekmi res kakšen pomembnejši ekonomski učinek? Ali pa financiranje raznih klubov, festivalov in drugih prireditev? Kaj pa oglasi milijonske vrednosti po revijah in na televiziji? Če človek vse te »nujno potrebne stroške« vsaj na hitro sešteje, mu pred očmi zrastejo lepi počitniški domovi, od katerih bi imel delavec nedvomno več koristi kot pa od denarja, ki ga njegovo podjetje nameni znanemu nogometnemu klubu...

Spomnim se besed delavke iz neke tekstilne tovarne, v kateri so nabavili super moderne stroje in celo zgradili obrat za proizvodnjo opeke (!), na delavce pa ob tem povsem pozabili: »Kadar se pritožujemo, nam vedno zabrusijo, češ, kaj pa godrnjate, saj vidite, kakšne stroje smo vam kupili, da boste lažje delali. Ob tem pa so povsem pozabili na to, da ti avtomati oddajajo strahotno vročino in da moramo delati pri 55 stopinjah.«

Da, s stroji, moderno opremo, novimi tovarnami se da več in hitreje zaslužiti. Toda, ali je to res vse...?

Nemalokrat bi lahko že s skromnimi sredstvi in malo dobre volje veliko naredili. Samo za primer — nakupili bi počitniške prikolice in uredili potrebno zemljišče, družine bi lahko poceni letovale tudi v šotorih, ki bi jih nakupilo podjetje... Skratka, dovolj je raznih možnosti, če podjetje že nima denarja, da bi zgradilo lasten hotel (kot na primer Lek)...

Z. S.